

Kazimierz Wyka

Kronika naukowa Instytutu Badań Literackich

Biuletyn Polonistyczny 11/33, 24-33

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Barbara Winklowska: Tadeusz Żeleński /Boy/. Twórczość i życie.

Redaktor naukowy: Ewa Korzeniewska. Warszawa 1967.

Str. 794, 2 nlb., ilustr. 26. Cena zł 90.- PIW.

Pierwsza próba opracowania monografii bio-bibliograficznej Tadeusza Boya-Żeleńskiego rejestruje w bibliografii podmiotowej ponad dwa i pół tysiąca pozycji /w układzie chronologicznym/, w zakresie bibliografii przedmiotowej ogranicza się do zgromadzenia pozycji ważniejszych lub bardziej charakterystycznych. Zarys biograficzny opracowany został na podstawie listów pisarza w formie not poprzedzających poszczególne lata twórczości.

Opracowała

mgr Aniela Piorunowa

5. KRONIKA NAUKOWA INSTYTUTU BADAŃ LITERACKICH

A. 11 października 1968 r. odbyło się pierwsze po wakacyjnej przerwie posiedzenie Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich. Po przyjęciu protokołu z zebrania poprzedniego /w dniu 18 czerwca/ centralnym punktem obrad, które otworzył przewodniczący Rady, prof. S.Żółkiewski, stała się dyskusja nad próbą określenia miejsca Instytutu w krajowej organizacji badań polonistycznych. Projekt znany był członkom Rady Naukowej z rozesłanego wcześniej tekstu. Postulaty w nim zawarte wynikają z procesu rozwoju nauki w Polsce i przeobrażeń organizacyjnych PAN.

Przed dwudziestu laty Instytut Badań Literackich był powołany dla innych zadań niż te, które przed nim stoją obecnie. Stąd wylania się potrzeba takiej jego reorganizacji, by wyraźnie sformułowane cele badawcze w zakresie historii i teorii literatury, edytorstwa i dokumentacji historyczno-literackiej mogły być realizowane z maksymalną sprawnością. W tym właśnie celu Dyrekcja Instytutu pragnęła od najbar-

dziej kompetentnego grona Rady Naukowej uzyskać ocenę dotychczasowej działalności placówki i wytyczne do zadań przyszłych.

Do postulatów tych ustosunkowała się dyskusja, w której głos zabierali kolejno: prof. J.Ziomek /Uniwersytet Poznański/, prof. W.Danek /WSP Kraków/, prof. Z.Klemensiewicz /Uniwersytet Jagielloński/, prof. B.Zakrzewski /Uniwersytet Wrocławski/, prof. A.Hutnikiewicz /Uniwersytet Toruński/, doc. C. Hernas /Uniwersytet Wrocławski/, prof. Z.Libera /Uniwersytet Warszawski/, prof. J.Kulczycka-Saloni /Uniwersytet Warszawski/, prof. S.Skwarczyńska /Uniwersytet Łódzki/, doc. M. Głowiński, doc. A.Brodzka, doc. J.Woronczak i doc. S. Treugutt /wszyscy z IBL/.

Członkowie Rady Naukowej jednomyślnie podkreślali, że działalność Instytutu Badań Literackich stała się już trwałym elementem współczesnej kultury polskiej. Wyrazili aprobatę dla Instytutu jako jednostki koordynującej i organizującej badania polonistyczne, zwracając przy tym uwagę na potrzebę większej z nim współpracy katedr uniwersyteckich w planowaniu i realizowaniu badań historycznoliterackich. Współpraca ta dokonuje się już obecnie poprzez uczestnictwo specjalistów z całego kraju w imprezach podejmowanych przez IBL, np. w zebraniach poświęconych problemom literatury staropolskiej czy w kolektywnym opracowywaniu "Obrazu literatury polskiej". Wskazano na dotychczasowy duży udział ośrodków uniwersyteckich w realizacjach wydawniczych Instytutu, postulując wszakże planową dalszą rozbudowę współpracy w tym zakresie.

Z uznaniem mówiono o dokonanym w Instytucie zbliżeniu nauki o literaturze z nauką o języku. Wysoko ceniąc zasługi Instytutu dla odbudowy warsztatu polonistycznego, postulowano, by pilnie podjął on zadanie, do którego szczególnie jest powołany - dostarczenia różnorodnych pomocy naukowych dla studiujących w uniwersytetach. W trosce o dalszy rozwój i przyrost młodej kadry badawczej dyskutanci wskazywali, że w tej dziedzinie Instytut ma bardzo duże osiągnięcia i dlatego jego działalność, niezależnie od wysiłków katedr w tym zakresie, powinna objąć również kształcenie młodszej kadry w studium doktoranckim. Organizacyjnie i naukowo Instytut jest do tego zadania szczególnie przygotowany. Natomiast domagano się, by

zarówno katedry uniwersytetów, jak i wyższych szkół pedagogicznych uzyskały pełne możliwości kształcenia kadr na poziomie doktorantur dla własnych uczelni oraz dla lokalnych potrzeb społecznych.

Dyskusję podsumował dyrektor Instytutu, prof. K. Wyka. Stwierdził on, że wygłoszone wypowiedzi nie tylko są ważnym dla Dyrekcji świadectwem, jak w merytorycznej ocenie prezentuje się działalność Instytutu Badań Literackich, lecz także stanowić będą cenną wskazówkę w dalszej jego pracy.

W dalszym ciągu obrad Rada Naukowa wyznaczyła recenzentów trzech rozpraw habilitacyjnych. O ocenę książki dra J. Błóńskiego: "Mikołaj Sęp Szarzyński a początki polskiego baroku", postanowiono zwrócić się do prof. J. Krzyżanowskiego, prof. K.Górskiego i doc. C.Hernasa; "Studia z semantyki" dr A.Wierzbickiej skierowano do recenzji prof. L.Zawadowskiego, prof. J.Pelca, prof. J.D. Apresjana i doc. A.Bogusławskiego; zaś prof. J.Kuryłowicza, prof. Z.Klemensiewicz, prof.M.R. Mayenową i prof. S.Urbańczyka proszono o opinię na temat pracy dr K. Pi-sarkowej: "Składniowe funkcje polskich zaimków odmiennych".

Z kolei Rada Naukowa w głosowaniu tajnym uchwaliła jednomyślnie powołać na stanowiska samodzielnych pracowników naukowych habilitowanych w Instytucie Badań Literackich docentów: dra K.Bartoszyńskiego i dra T.Bieńkowskiego.

Podjęto też uchwałę o wprowadzeniu dr T.Kostkiewicz do Komitetu Redakcyjnego Studiów z Okresu Oświecenia - na miejsce prof. J.Kotta, oraz o zmianie w Komitecie Redakcyjnym serii Książka w Dawnej Kulturze Polskiej, który będzie się odtąd składał z trzech osób: prof. A.Gryczowej, dr H.Kapełus i mgra W.Korotaja. Ponadto zatwierdzono Komisję Nagrody im. T.Mikulskiego za rok 1968 w składzie: doc. C.Hernas, doc. M. Klimowicz, doc. Z.Stefanowska.

W sprawach bieżących dyrektor Instytutu poinformował, że: prof. M.R.Mayenowa, pozostając nadal pracownikiem IBL, zrezygnowała z funkcji zastępcy dyrektora do spraw naukowych i obowiązki jej przejął doc. S.Treugutt;

wobec braku zezwoleń na zatrudnienie na drugim etacie pracę w IBL wybrały prof. M.Janion i prof. M. Żmigrodzka, natomiast prof. A.Gryczowa pozostała przy swych obowiązkach w Bi-

bliotece Narodowej, zaś prof. H. Markiewicz - w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Wszystkim tym pracownikom, których kontakt z IBL uległ formalnemu rozluźnieniu, prof. Wyka złożył serdeczne podziękowanie, wyrażając zarazem nadzieję, iż - choć w inny sposób - będą nadal uczestniczyć w naukowej działalności Instytutu Badań Literackich.

B. W dniach 21-23 listopada 1968 r. odbyła się w Toruniu Konferencja Naukowa poświęcona problematyce prozy polskiej XX wieku, zorganizowana przez Zespołową Katedrę Literatury Polskiej Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Zakład Historii Literatury Współczesnej Instytutu Badań Literackich PAN.

Na Konferencji wygłoszono następujące referaty:

- 1/ Jerzy Rozental - Elementy poetyki Młodej Polski w powieściach lat 1910-1928 /na wybranych przykładach/
/Uniw. Łódzki/
- 2/ Hanna Kirchner - "Najściślejsze zależności". Koncepcja osobowości w książce Z. Nałkowskiej "Niedobra miłość"
/IBL - Warszawa/
- 3/ Zbigniew Żabicki - "Tragiczność" i "drwina" w świadomości pokolenia 1910
/IBL - Warszawa/
- 4/ Krystyna Jakowska - Język i sposób narracji w "Soli ziemi" Wittlina jako środki wprowadzenia ukształtowań ekspresjonistycznych w obręb realistycznej powieści
/UMK - Toruń/
- 5/ Ryszard Przybylski - Krytyka soterycznych aspiracji kultury. "Pasje błędmierskie" Iwaszkiewicza
/IBL - Warszawa/
- 6/ Jerzy Speina - Bruno Schulz a nadrealizm
/UMK - Toruń/
- 7/ Małgorzata Czerwińska - Autotematyczność i dystans czasowy w powieściach Parnickiego
/WSP - Gdańsk/
- 8/ Mieczysław Jankowiak - Sztuka narracji w powieściach historycznych Parnickiego
/UMK - Toruń/
- 9/ Jerzy Poradecki - Narrator i narracja w "Bramach raj" i w "Idzie skacząc po górach" Jerzego Andrzejewskiego
/Uniw. Łódzki/

- 10/ Helena Zaworska - "Słowa na niby" w życiu okupacyjnym i w literaturze o okupacji
/IBL - Warszawa/
- 11/ Andrzej Werner - Tadeusz Borowski: Fenomenologia systemu
/IBL - Warszawa/
- 12/ Aniela Kowalska - Nowa summa prozy Tadeusza Różewicza
/Uniw. Łódzki/
- 13/ Zdzisław Jastrzębski - Związki między poezją i prozą
/UMCS - Lublin/
- 14/ Elżbieta Rzewuska - Elementy teatralne w powieściach T. Micińskiego
/UMCS - Lublin/
- 15/ Jerzy Paszek - Funkcja archaizacyjna metaforyki "Popiołów" Żeromskiego
/UJ - Kraków/

C. W dniach 28-30 listopada rb. odbyła się w Poznaniu, zorganizowana przez Instytut Badań Literackich, Konferencja Naukowa na temat Zakresu i metod dokumentacji historycznoliterackiej. Na Konferencji wygłoszono następujące referaty:

- 1/ Kornel Szymanowski - "Polska bibliografia literacka"
- 2/ Jadwiga Czachowska - Słowniki pisarzy współczesnych
- 3/ Elżbieta Aleksandrowska - Historycznoliterackie kompendia bio-bibliograficzne z zakresu Staropolszczyzny i Oświecenia
- 4/ Alodia Gryczowa - Drukarze dawnej Polski
- 5/ Władysław Korotaj - Z problematyki bibliografii gatunku literackiego /dramat staropolski/
- 6/ Jadwiga Rudnicka - Bibliografia powieści
- 7/ Barbara Winklowska - Monografie bibliograficzne pisarzy
- 8/ Ksenia Kostenicz - Kalendaria życia i twórczości pisarzy
- 9/ Janusz Stradecki - Kronika grupy literackiej
- 10/ Maria Krystyna Maciejewska - Polska bibliografia teatralna w okresie powojennym
- 11/ Zbigniew Wilski - Z doświadczeń pracy nad słownikiem biograficznym teatru polskiego
- 12/ Jerzy Got - Repertuary

- 13/ Zbigniew Raszewski
Jerzy Timoszewicz - Partytura krytyczna /dokumentacja przedstawienia teatralnego/
- 14/ Maria Brykalska - Bibliografia zawartości czasopism literackich typu monograficznego
- 15/ Edmund Jankowski - Słownik pseudonimów
- 16/ Janusz Sławiński - Problemy literaturoznawczej terminologii

D. Zebrania "czwartkowe" Instytutu Badań Literackich
Plan zebrań

- 10 X 68 Prof. K. Wyka - Problem i pojęcie struktury u Stanisława Brzozowskiego
- 24 X 68 Doc. M.Głowiński - Prąd literacki jako kategoria poetyki historycznej
- 7 XI 68 Prof. M.R.Mayenowa - Słownik języka a historia literatury
- 21 XI 68 Dr T.Michałowska - U początków refleksji genologicznej nad prozą fabularną
- 5 XII 68 Dr A.Witkowska - Mit "dobrego Słowianina" w początkach XIX w.
- 2 I 69 Dr J. Sławiński - Dawid Hopensztand - szansa socjologii form literackich
- 16 I 69 Dr E.Sarnowska - Poezja jako element systemu edukacji społecznej na przełomie XVI i XVII w. /problemy alegorezy/
- 30 I 69 Mgr M.Piwińska - Brzozowski, Boy, Irzykowski - wobec tradycji romantycznej
- 13 II 69 Dr Z.Florczak - Kopczyński, Mroziński - dwa typy oceny języka, dwa typy patriotyzmu
- 27 II 69 Dr J.Kamionkowa - "Wieszcz" i "profesjonal" w XIX-wiecznym życiu literackim
- 13 III 69 Dr H.Zaworska - Miasta szczęśliwe i miasta zburzone w polskiej poezji dwudziestowiecznej

- 27 III 69 Prof. M. Janion - Marksizm a strukturalizm
10 IV 69 Dr Z. Kopczyńska - Znaczenie wyboru formy wier-
szowanej /na przykładzie pol-
skiego 8-zgłoskowca/
24 IV 69 Dr A. Kowalczykowa - O "Genezis z Ducha" J. Słowac-
kiego
8 V 69 Dr A. Wierzbicka - Z semantyki propagandy
22 V 69 Prof. M. Żmigrodzka - Dwa oblicza wczesnego roman-
tyzmu
5 VI 69 Doc. Z. Stefanowska - Świat owadzi w IV części "Dzia-
dów"
19 IV 69 Dr L. Pszczołowska - Boje o rym

x

Problem i pojęcie struktury u Stanisława Brzozowskiego
/Streszczenie odczytu wygłoszonego 10 października 1968 r./

Podtytuł "Legends Młodej Polski" Brzozowskiego, który brzmi - s t u d i a o s t r u k t u r z e d u s z y k u l t u r a l n e j, nie jest podtytułem przypadkowym, lecz wiąże się z rozbudzonym u tego pisarza, i to właśnie w okresie ostatecznego redagowania "Legends Młodej Polski", zainteresowaniem dla pojęcia struktury jako narzędzia interpretacyjnego zjawisk humanistycznych i społecznych. Ten czasokres wspomnianego zainteresowania potwierdzają również "Idee" oraz "Głosy wśród nocy", w tych bowiem obydwu zbiorach studia wcześniejsze od "Legends Młodej Polski" nie wykazują obecności terminu oraz problemu "struktura", gdy tymczasem studia późniejsze są nim przesycane w sposób rosnący - im bliżej zgonu pisarza.

Pojęcie struktury funkcjonowało u Brzozowskiego w wielorakich funkcjach, a także pod różnymi pseudonimami terminologicznymi, ale głównie w zakresie swoistej teorii poznania tego myśliciela. Poznaniu funkcyjnemu oraz schematycznemu przeciwstawiał on poznanie związków kulturowych oparte na ich rzeczywistym, a częstokroć utajonym dla uczestników danego systemu kulturowego wyglądzie. Do rzeczywistego wy-

glądu owych związków można, według Brzozowskiego, dotrzeć pojmując je jako zależności strukturalne, i w ten sposób odtwarzając w opisie naukowym. Przeprowadzona przez Brzozowskiego nowa waloryzacja semantyczna terminu "struktura" nie świadczy, ażeby była ona odpowiednikiem niemieckiego Gestalt, jak też nie daje się u niego stwierdzić znajomość odpowiednich filozofów /np. Wilhelm Dilthey/. Natomiast problem struktury wiązał się u Brzozowskiego z jego własną teorią poznania, której treść istotną stanowiło zerwanie z konwencjami myśli i obciążeniami ze strony obiektywizacji społecznych, zerwanie w imię egzystencji ludzkiej osadzonej w świecie pracy i pozaludzkiego żywiołu.

Problematyka struktury nie stanowiła dla twórcy "Legendy Młodej Polski" jakiegoś ciągu myślowego, nadrzędnego i głównego, lecz tylko jeden z ciągów jego myślenia filozoficznego. Inne spośród nich, i dla światopoglądu Brzozowskiego na pewno donioślejsze - to ciąg alienacyjny, ciąg egzystencjalny i ciąg integracyjny. Alienacyjny i integracyjny - stale związane z marksistowską interpretacją; ciąg strukturalny posiadał na ich tle znaczenie raczej instrumentalne.

Prof.dr Kazimierz Wyka

Prąd literacki jako kategoria poetyki historycznej
/Streszczenie odczytu wygłoszonego 24 października 1968 r./

Referat stanowi drugi rozdział złożonej do druku pracy pt. "Powieść młodopolska. Studium z poetyki historycznej".

Prąd literacki można ukazywać z różnych aspektów - w pracy tej przedstawiono go z punktu widzenia poetyki historycznej, tzn. traktując jako określony etap w rozwoju szeroko pojmowanych form literackich. Prąd literacki zdefiniowano jako zespół możliwości, uwarunkowany przez czynniki różnego rodzaju i określający wybory wśród istniejących sposobów literackiego mówienia, konwencji, gatunków, stylów itp. Ów zespół możliwości ma charakter systemowy i opiera się na pewnym cyklu norm. Oddziaływa on nie tylko na tworzenie wartości literackich, ale

także na sposób ich odbierania, wpływa więc na kształtowanie swoistego porozumienia na linii: autor - odbiorca.

Końcowa część referatu zajmuje się problemami periodyzacji jako pochodną stosowania kategorii prądu literackiego, polemizując z ideą rygorystycznego podziału na ściśle wydzielone okresy w historii literatury.

Doc.dr Michał Głowiński

E.Sprawozdanie z wykorzystania stypendium Polskiej Akademii Nauk
/Paryż, 15 II - 15 VI 1968 r./

Program mego pobytu w Paryżu przewidywał - zgodnie z kierunkiem mojej pracy w Instytucie Badań Literackich - przede wszystkim uzupełnienie lektur do zagadnienia form mitologizacji w literaturze polskiej epoki romantyzmu. Natomiast seminaria, w których brałam udział, wybrałam pod kątem poznania stosowanych przez badaczy francuskich najnowszych metod analizy dzieła literackiego.

Głównym celem mego pobytu w Paryżu była praca w bibliotekach. Korzystałam stale ze zbiorów Bibliothèque Nationale, doręczyłam także ze zbiorów Bibliothèque Sainte Geneviève, Biblioteki Polskiej i Biblioteki Arsenалу. Lektury, związane bezpośrednio z romantyzmem, doбираłam pod kątem dwojakich potrzeb: przede wszystkim - uzupełnienia wiadomości o filozofii epoki w interesującym mnie zakresie, a także - poznania tła porównawczego. Dlatego najwięcej czasu poświęciłam na przestudiowanie wybranych z tego punktu widzenia, a trudno dostępnych w Polsce, prac De Maistre'a, Saint Simona, Saint Martina, Swedenborga i in. Chciałam poszerzyć również swoje wiadomości o tych spośród starych prądów filozoficznych, które w okresie romantyzmu cieszyły się wzmożonym zainteresowaniem. Czytałam więc teksty kabalistyczne /wraz z najnowszymi opracowaniami na ten temat/ oraz wydane w ostatnich latach książki dotyczące wpływu filozofii Wschodu na myśl europejską epoki romantyzmu. Z tego zakresu najciekawsze wydały mi się prace Carlo Suaresa i G.G. Scholema /kabalistyka/, Paul Arnauda, Paul Die-la i Gilbert Duranda /problematyka wyobraźni symbolicznej i

mitologii/, A.Des Georges'a /filozofia Wschodu - a Zachód/, Pierre Barthesa i Jean Charles Pichona /współczesna interpretacja mitów starożytnych/.

Czytałam także możliwie dużo prac referujących najnowsze francuskie metody badania dzieła literackiego. W tym zakresie interesowały mnie najbardziej poglądy i wyniki prof. prof. Greimasa, Barthesa, Guirauda, Goldmanna, Ricoeura, a z naukowców młodszego pokolenia - T.Todorova, J.Cohena. Naturalnie wiele prac wymienionych autorów znałam już przed wyjazdem do Paryża, lecz we Francji miałam możliwość przeczytania ich publikacji najnowszych oraz dotarcia do artykułów rozrzuconych po czasopismach i księgach zbiorowych. Sięgałam również do czasopism w języku angielskim, mniej u nas znanych, w których znalazłam m.in. ciekawe prace o mitologizacji w literaturze.

Dr Alina Kowalczykova